

**SZENT ISTVÁN EGYETEM
GÖDÖLLŐ
GAZDÁLKODÁS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**A GABONAINTERVENCIÓ LÉTJOGOSULTSÁGA
AZ EURÓPAI UNIÓBAN**

Készítette:
Katóné Jancsok Zsuzsanna

Témavezető:
Dr. Sikos T. Tamás
egyetemi tanár, az MTA doktora

**Gödöllő
2008**

A doktori iskola

megnevezése: Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága: Gazdálkodás és Szervezéstudományok

vezetője: Dr. Szűcs István
egyetemi tanár, az MTA doktora
SZIE, Gazdaság és Társadalomtudományi Kar
Gazdaságelemzési Módszertani Intézet

témavezető: Dr. Sikos T. Tamás
egyetemi tanár, az MTA doktora
SZIE, Gazdaság és Társadalomtudományi Kar
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

1. BEVEZETÉS

Értekezésem az Európai Unió gabonapiaci szabályozási eszközének egy nagy múlttal rendelkező elemét, a gabonaintervenciót taglalja. A gabonaintervenció egy **olyan támogatási forma**, amely hatását nem csak az intervenció keretében felvásárolt árun fejtí ki, hanem közvetett módon az egész gabonapiaci mechanizmus árképzési rendszerét támogatja meg. Így nem csak a támogatásban közvetlenül részt vevők, hanem az összes kínálati pozícióban lévő szereplő élvezí annak biztonságot adó hatását. Magyarország az EU csatlakozást követő két évben a gabonaintervenció meghatározó szereplőjévé vált, így kitűnő lehetőséget teremt a rendszer elemzésére.

A **gabonaintervenció** az Európai Unió piaci zavar elhárítása érdekében alkalmazott piacsabályozási eszköze, amelynek célja a gabonapiac stabilizálása és a gabonaszektor mezőgazdasági termelőinek megfelelő életszínvonal biztosítása. Az intervenció során az Unió az intervenciók ügynökség segítségével szigorú előírások szerint jár el. Az intervenciók felvásárlás során az Unió vállalja, hogy az intervenciók időszakon belül felajánlott, a közösségben megtermelt homogén és tehermentes, a minimális minőségi és mennyiségi követelményeknek megfelelő, intervenciók körbe tartozó gabonát megvesz bármely árutulajdonostól intervenciók áron. A felvásárolt termény intervenciók raktárakban kerül elhelyezésre, majd uniós előírások szerint, pályázatok révén kerül ismét forgalomba a közösségi piacon vagy exportra, továbbá élelmiszersegély alapja lehet.

A **gabonaintervenciók szabályozás alapjait** a gabonapiaci rendtartásról szóló 120/1967-es rendelet fogalmazta meg, több módosítás után nyerte el mai formáját, és jelenleg is jelentős módosítási törekvések jellemzik, amelyet az Unió 2004-es bővítése indukált.

Uniós csatlakozásunk előtt a szakértők azt hangoztatták, hogy a gabonaágazat a csatlakozás nyertes területe lesz. Gabonatermesztőink hittek abban, hogy az Európai Unió kiszámítható szabályozási alapot jelent a gabonaágazatnak. Jelenleg viszont éppen a sokat dicsőített kiszámíthatóság szenved csorbát. Az EU, az eredeti reformintézkedési csomagtól eltérően, sőt a gazdasági év közepén avatkozik be a gabonaintervenció folyamatába és tesz megszorító intézkedéseket, amely nem kis felháborodás forrása. Ahhoz, hogy megértsük, mi motiválta az Uniót az intervenció szigorításának megtételére, ismernünk kell a 2004/2005. és 2005/2006. évek magyar gabonaintervenciók gyakorlatát.

Szerencsés –avagy szerencsétlen– egybeesés, hogy hazánk abban az évben vált az Európai Unió tagjává, amikor rekord mennyiségű gabona termelt az országban, valamint a világ gabona termésmennyisége is kimagasló volt, amely alacsony gabonaárakat eredményezett. Az EU gabonaintervenciók rendszere révén a világpiaci és a hazai gabonaáraknál magasabb intervenciók ár korlátlan gabonamennyiségre fizetőképes keresletet jelentett. Nem volt meglepő, hogy a gabonatulajdonosok éltek a gabonaintervenció nyújtotta lehetőséggel, és árújukat nem a szabadpiacon értékesítették, hanem a Hivatalnak kínálták.

A magyar **intervenciók felvásárlást és készleteket** az uniós gabonaintervenciók szám adatokkal összehasonlítva szembe tűnő a fölényünk. A 2004/2005. évben 3,9 millió tonna gabona került Magyarországon az intervenciók raktárakba, ugyanakkor a többi tagállamban 7,2 millió tonna gabonát vásároltak fel. A kukorica külön figyelmet érdemel, a teljes uniós kukorica intervenció 93 százaléka származott hazánkból. Az év végén a gabonaintervenciók készlet 40 százaléka Németországban, 25 százaléka Magyarországon, 16 százaléka Franciaországban, a maradék 20 százalék a többi tagállamban helyezkedett el. A 2005/2006. év ismét magas magyar gabonaintervenciók részvételt hozott. Magyarországon 4,2 millió tonna gabona került az intervenció keretében felvásárlásra, a maradék 24 tagállamban ugyanekkor 4,3 millió tonna. Az Unióban

felvásárolt kukorica 85 százaléka származott hazánkból. Az év végén a gabonaintervenciós készlet szempontjából Magyarország átvette a vezető szerepet a 7 millió tonnát meghaladó készletével, amely 51 százalékot jelentett. Németország ekkor a teljes intervenciós készlet 25, Lengyelország 6 százalékát készletezte, a maradék 19 százalék a többi tagállamban lokalizálódott. Ugyanekkor a kukoricakészlet 91 százaléka volt hazánkban felhalmozva. A 2006/2007. évben a piaci árak az intervenciós ár fölé emelkedtek, az intervenció inaktív piaci szereplő maradt. Megindult az intervenciós készletek apadása, amely jelenleg is tart. A gabonaintervenció a 2007/2008. évben is inaktív piaci szereplő.

A **felvásárolt termékkör szerkezete** alapján Magyarország különbözik az uniós átlagtól. A hazánkat nem tartalmazó tagállamok esetében az intervenciós készletek sorát a búza nyitja, amelyet az árpa majd a rozs követ, a kukorica csupán a negyedik helyen áll. A teljes unióban is a búzaintervencióé a vezető szerep, amelyet a kukorica, majd az árpa követ. Ezzel szemben Magyarországon szembevető a kukoricaintervenciós készletek abszolút fölénye.

Összegezve a 2004-es EU bővítés intervencióra gyakorolt hatását, az újonnan csatlakozott országok a csatlakozást követően nagyobb arányban részesedtek az intervenciós felvásárlásokban és készletekben, mint ami a termésmennyiség alapján reális lett volna. Korábban az Unióban nem volt jellemző a kukoricaintervenció, 2004. után azonban az intervenciós kukoricakészletek olyan mértéket öltöttek, amely elgondolkodtatta a szakembereket. Elsősorban Magyarország intervenciós magatartása okozott meglepetést. Az Unió a 2007-ben csatlakozott országoktól Magyarországhoz hasonló intervenciós magatartást várt, amely választ ad az **EU gyors, intervenciót korlátozó intézkedéseire**.

Az **intézkedés szükségességét** azonban a 2006. második felétől megmutatkozó piaci történések megkérdőjelezi. A piaci árak ugyanis megemelkedtek, jóval az intervenciós ár felett mozognak, ilyen feltételek mellett nincs igény az intervencióra, jelenleg további készlethalmazódástól sem kell tartani. Úgy gondolom, hogy a jelenlegi piaci helyzet kiváló alkalom arra, hogy az EU kivárjon, az intervenció azonnali szigorítása helyett átgondoltam döntsön a gabonaintervenció további sorsáról. Úgy is fogalmazhatok, hogy az Unió a jelenlegi helyzettel időt nyert. Jelenleg semmi nem sürgeti a kukoricaintervenció (vagy a teljes gabonaintervenció) eltörlését, így alaposabb vizsgálatok és elemzések elvégzésére nyílik lehetőség, amely lehetőséget adhat egy új, a XXI. században, 27 tagállam esetében is eredményesen működtethető gabonaintervenciós rendszer kialakítására.

1.1 A TÉMA AKTUALITÁSA ÉS JELENTŐSÉGE

A téma jelentőségét az adja, hogy Magyarországon magas a gabonafélék vetésterületének teljes vetésterülethez viszonyított részaránya (a szántóterület csaknem 60 százalékán termesztjük), az ágazatban közvetlenül vagy közvetetten foglalkoztatottak száma is számottevő, továbbá jelentős, a hazai szükségletet jóval meghaladó gabonát termel az ország. A gabonafelesleg hagyományosan exporttal válik levezethetővé, 2004 óta a gabonaintervenció további alternatívát jelent a felesleg időleges kezelésére. A gabonaintervenció előnye, hogy az időjárás okozta évenkénti terméskülönbségeket kompenzálni képes, egy jó termésű évben felvásárolt gabona az intervenció raktárból egyszerű és gyors módon kerülhet vissza az Unió piacára egy későbbi gabonahiányos időszakban.

A téma aktualitása abban rejlik, hogy a gabonaintervenció jelenleg az Unió figyelmének középpontjában van. Az elmúlt évben a kukoricaintervenció szigorítása, majd eltörlése körül forogtak az események, jelenleg pedig a gabonaintervenció további módosítása van porondon. A gabonaintervenció jövőbeli átalakítására számtalan alternatíva létezik, egymással gyökeresen ellentétes vélemények csapnak össze, a gabonaintervenció megszüntetése és a változatlan fenntartás a két szélső nézet. Az uniós szakemberek egy része ugyanis úgy gondolja, hogy a gabonaintervenció már nem tölti be azt a szerepet, amelyre eredetileg létrehozták, nem jelent biztonsági hálót, nem képes stabilizálni a piacot és ezért szükséges drasztikus átalakítása, akár teljes megszüntetése. Mások (elsősorban azon tagállamok szakemberei, ahol a gabonaintervenció jelentős- így hazánk is) ragaszkodnának az intervencióhoz, mert a gabonapiac szükséges és ezért fenntartandó intézményének tartják. Vannak, akik csak a kukoricaintervenció eltörlését szorgalmazzák, mások egyetlen gabonára szűkítenék az intervenciót, tagállamonként differenciált ár alkalmazását vagy csak néhány tagállamra kiterjedő intervenciót tartanák megoldásnak.

A gabonaintervenció sorsa még nem dőlt el, jelenleg a „Health Check”-ben került elő ismét a kérdés. A magyar érdek egyértelműen a rendszer fenntartása, így fontos, hogy szakembereink megfelelő érveket tudjanak felsorakoztatni a fenntartás mellett. Értekezésem ehhez is ötletekkel szolgál.

1.2 CÉLKITŰZÉSEK

Disszertációm elkészítése során célom, hogy megismerjem és bemutassam a **gabonaintervenció rendszer lényegét, irodalmi háttérét,** múltját és jelenlegi helyzetét, valamint a jövőbeli kilátásokat. Rávilágítsak a gabonaintervenció jelenlegi problémáira, a rendszert érintő veszélyekre és az intervencióban rejlő lehetőségekre. Áttekintsem és elemezzem a gabonaintervencióval kapcsolatos szakirodalmat, kutatási anyagokat, szakértői hozzászólásokat és joganyagokat. A gabonaintervenció nem egy önálló szabályozási eszköz, hanem egy szabályozási rendszer eleme, ezért célom a közös agrárpolitika és a gabonapiaci szabályozás alapjainak és fejlődésének megismerése is.

További célkitűzésem **Magyarország gabonapiaci helyzetének** bemutatása a világ és az Unió gabonatermesztésében elfoglalt helye, a magyar gabonatermesztés és gabona felhasználás segítségével. Hazánk évente eltérő mennyiségű gabonafelesleget termel, ennek levezetése exporttal történhet meg, uniós csatlakozásunk óta az intervenció nyújt további alternatívát. Értekezésemben ennek elemzésére is kitérek.

Célom az EU csatlakozás előtti **magyarországi gabonafelvásárlások** és az uniós norma szerinti hazai intervenció gyakorlati megvalósulásának elemzése a piaci felvásárlási árak és a meghirdetett árak alakulásának függvényében. Az uniós gabonaintervenciót mélyebben kívánom értékelni.

Céлом a magyar gabonaintervenció elhelyezése **az Európai Unió gabonaintervenciójában**. Bemutatni kívánom több éves adatok segítségével az Unió gabonafelvásárlási gyakorlatát, valamint céloom egy uniós gabonaintervenció készlet prognózis felállítása. Az elmúlt időszakban a kukoricaintervenciót érintő reformtörekvések kerültek napirendre az Unióban. A kukoricaintervenció megszüntetésének egyik érve, hogy a keleti kibővítéssel drasztikusan emelkedtek az intervenció készletek. Céloom annak megvizsgálása, hogy indokolt-e a készlethalmazodásra hivatkozva a gabonaintervenció szigorítása és a kukoricaintervenció eltörlése. Ennek kapcsán elemzem a keleti kibővítés hatását a felvásárlásokra, a felvásárolt termékmennyiségre és termékkörre.

Értekezésemben célkitűzésem annak vizsgálata, hogy **mit jelent a gabonaintervenció egy tagállam számára és mit jelent egy tagállam intervenciója az EU számára**. Egyúttal arra a kérdésre is választ keresek, miért érdemes jól működtetni az intervenció rendszert. Mindehhez Magyarország első három intervenció évét használom fel. Ennek keretében céloom annak meghatározása, hogy gabonaágazatunk mekkora plusz bevételre tett szert az intervenció révén az intervenció nélküli állapothoz képest. Az első uniós évünkben sokat hallhattuk a kritikát, hogy nem a kellő gabonamennyiség került intervenció felvásárlásra a raktárkapacitás hiány, a felvásárlást végző Hivatal késlekedő magatartása miatt. Meghatározom, hogy mekkora árumennyiség felvásárlására lett volna lehetőség (ez egy potenciális intervenció árualapnak, a folyamat tökéletes intervenciónak tekinthető), továbbá ez milyen mértékű pluszt jelentett volna a gabonaágazat számára. Egy átlagos termésű hazai gabonapiaci év potenciális intervenció árualapjának meghatározása is céloom.

Mindezek után annak meghatározása is célkitűzésem, hogy az intervenció okozta pozitívumok mely piaci szereplőknél realizálódtak, és ki fizette meg az intervenció árát. Továbbá mely réteg nyerhetett volna még többet azzal, ha a tökéletes intervenció megvalósul. Az intervenciót uniós és hazai költségvetési oldalról is céloom értékelni. Emellett további alternatív kimenetelt is céloom érintőlegesen elemezni, amely befolyásolta az intervenció alakulását.

Fentiek alapján értekezésemben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a **gabonaintervenció betölti-e a szerepet**, amelyre létrehozták, biztonsági háló szerepet tölt-e be, stabilizálja-e a piacot és a gabonafélék piaci árait, megakadályozza-e a piaci árak esését, azaz jól működik-e a rendszer. Van-e alapja annak az uniós kritikának, hogy a gabonaintervenció veszélyezteti a piac stabilitását és hosszabb távon nem indokolt a fenntartása. Vagyis **van-e a gabonaintervenciónak létjogosultsága az Európai Unióban**.

Végezetül a **gabonaintervenció elméleti hatásmechanizmusával** is céloom megismertetni az olvasót annak érdekében, hogy a lehető legszélesebb képet nyújtsam a témáról.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az értekezésemben kitűzött feladatok és célok eléréséhez az alábbi anyagot és módszert használtam:

Személyes tapasztalatok

Értekezésem elkészítésében nagy szerepe volt a gabonaintervenció területén szerzett személyes tapasztalataimnak. 2000-ben a CONCORDIA Közraktározási Zrt. menedzsereként megismerkedtem a közraktározás intézményrendszerével és az uniós csatlakozásunkat megelőző felvásárlási rendszer gyakorlatával. 2001-től az ÁTI DEPO Közraktározási Zrt. művi közraktározási, majd sajáttelepi régióvezetőjeként a közraktározás mellett az uniós gabonaintervenció gyakorlati végrehajtásában kaptam szerepet. A Társaság rám bízta az intervenciók feladatok koordinálását, a teljes munkafolyamat kidolgozását. Ennek kapcsán a 2004/2005. gazdasági évben az MVH által felvásárolt összes gabona 10 százalékának felvásárlásában közreműködtem. 2006-tól a HUNGÁRIA- Közraktározási Zrt. minőségügyi vezetőjeként és belső ellenőréként a Társaság tevékenységeinek jogszabályi, biztonsági szempontból megfelelő működésével kapcsolatos feladatokat látok el. Munkám során feladatom a Társaság intervenciók készleteinek nyomon követése, az ezzel kapcsolatos szabályzatok kialakítása és karbantartása, amely lehetőséget teremt az intervencióval összefüggő kérdésekben történő további elmélyülésre.

Tényfeltáró kutatás, elemzés és értékelés

Kutatásaimat a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet (AKII), a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Hivatal (FVM) munkatársai és adatbázisa segítette. Nagy hangsúlyt fektettem a gyakorlati szakemberek véleményének megismerésére. Folyamatosan nyomon követtem a Gabonaszövetség információit, amelyek naprakész információval szolgáltak a gabonapiacról. Áttanulmányoztam a gabonapiaci szakemberek és szakértők gabonaintervencióval kapcsolatos értékeléseit, elemzéseit, tanulmányait. Megismertem az intervenciók uniós és hazai joganyagot. Az irodalom feldolgozás során arra törekedtem, hogy a lehető legszélesebb skálán mutassam be a gabonaintervenciót, múltját, jelenlegi helyzetét, valamint a jövőbeli kilátásokat. Eredményeimet olyan formában próbáltam közölni, hogy a témában nem érdekeltek és nem jártasak számára is teljes képet adjon és érthető legyen.

Adatgyűjtés, feldolgozás és elemzés

A világ és Magyarország gabonapiaci helyzetét a teljesség igénye nélkül, az értekezés témája szempontjából fontosnak ítélt szempontok alapján mutatom be. Az uniós és hazai gabona vetésterületekre, termésmennyiségekre, piaci árakra vonatkozóan 1990-től napjainkig a KSH, az EUROSTAT, OECD, FAOSTAT, MNB, HGCA internetes honlapjain keresztül gyűjtöttem statisztikai adatokat, a gabonamérlegeket a Gabonaszövetség bocsátotta számomra rendelkezésre. A gabonafelvásárlásokra vonatkozó adatokat az MVH, az AKII és az FVM bocsátotta rendelkezésemre, emellett az interneten keresztül jutottam további információhoz. Adatokat gyűjtöttem a piaci felvásárlási árak és a meghirdetett árak vonatkozásában. A hazai gabonaintervenciót elhelyeztem az Unió gabonaintervenciójában, ehhez az uniós intervencióról 1990-ig visszamenőleg gyűjtöttem adatokat. Ezáltal vált lehetővé a folyamatok értékelése, a tendenciák kiszűrése, a várható folyamatok előrejelzése.

Az adatgyűjtés után a kapott adatok feldolgozását, rendszerezését végeztem, a **Microsoft Excel program** segített táblázatokba rendezni adataimat, majd ezt a kapott adatok kiértékelése, elemzése követte. A tendenciák és folyamatok bemutatását ábrák segítik.

Modellszámítások és hatásvizsgálatok

Értekezésem célja volt, hogy megvizsgáljam, mit jelent a gabonaintervenció egy tagállam számára. Ehhez Magyarország első három intervenció évét elemeztem és értékeltem modellszámítások és hatásvizsgálatok segítségével. Az intervenció modell megalkotása során arra törekedtem, hogy a modell kritériumait figyelembe véve modellem az eredeti rendszerhez hasonló legyen, annak legfontosabb jellemzőit leképezem, így az eredeti rendszer tényleges és várható viselkedését meghatározhassam. Modelletem és számításaimat Microsoft Excel program segítségével készítettem el. A számításaim során elfogadtam szakértői becsléseket, egyszerűsítő feltételezésekkel éltem, meghatároztam az alapadatokat (inputokat), outputokat és a számítás módját, majd értékeltem eredményeimet.

- Meghatároztam a hazai **potenciális (maximális) intervenció árualapot** 2004/2005 - 2007/2008. évekre vonatkozóan, továbbá egy átlagos termésű év esetében. A feladat megoldásához az FVM és Gabona Control által készített minőségi térkép, a Gabonaszövetség által készített gabonamérleg és az MVH intervenció adatai nyújtottak segítséget. Az árak meghatározásához a KSH, COCERAL, MNB, Gabonaszövetség nyújtottak segítséget.
- Meghatároztam **gabonaágazatunk tényleges és lehetséges értékváltozását** a tényleges intervenció és a tökéletes intervenció révén a 2004/2005. és 2005/2006. években.
- Megvizsgáltam a **piaci szereplők kapcsolódását az intervencióhoz**, majd az intervenció, mint ügylet pénzügyi vonzatát a piaci szereplők szempontjából. Számszerűsítettem, hogy az intervenció okozta pozitívumok mely piaci szereplőknél realizálódtak, és ki fizette meg az intervenció árát. Továbbá mely réteg nyerhetett volna még többet azzal, ha a potenciális intervenció árualap felvásárlásra kerül.
- Intervenció egyenleget alkottam **az Európai Unió és Magyarország (költségvetés)** vesztes vagy nyertes helyzetének bemutatása céljából. Ehhez az MVH- tól gyűjtött tényleges értékesítési adatok adtak lehetőséget.
- A teljességre való törekvés nélkül **hatásvizsgálatokat** végeztem az intervenció különböző szempontok szerinti kimenetele figyelembevételével, majd **további alternatívákat** is felállítottam, amely befolyásolta az intervenció alakulását.
- Végül a **gabonaintervenció létjogosultságára** vontam le következtetéseimet.

Kvantitatív módszerek alkalmazása

A gabonaintervenció készlet előrejelzéséhez a **MINITAB Release 12 for Windows** programot használtam. A dinamikus időszorelemzési módszerek a MINITAB Inc. [1997] szerint a mozgó átlagolás, az egyszeres, illetve dupla exponenciális simítás és a Winters' modell. A mozgó átlagolás akkor használható, ha az adatokban sem trend, sem szezonáltság nem figyelhető meg; rövidtávú előrejelzésre alkalmas, vízszintes egyenes a képe. Az egyszeres exponenciális simítás exponenciálisan súlyozott átlag alapján simítja az adatokat, szintén akkor használható, ha sem trend, sem szezonáltság nincs jelen. Rövidtávú előrejelzésre alkalmas, vízszintes egyenes formájában. A dupla exponenciális simítás a Holt-módszert használja. Ez akkor használható, ha trend van jelen az adatokban, rövidtávú előrejelzésre alkalmas, és az előrejelzés képe egy egyenes. A **Winters' módszer** a Holt-Winters-féle exponenciális simítást használja. Akkor alkalmazható, ha trend és szezonáltság egyidejűleg jelen van az adatokban. Additív és multiplikatív típusa van. Rövid és középtávú előrejelzésre alkalmas, képe egy trendfüggvény szezonális mintázattal. A modell azon idősorokhoz illeszkedik a legjobban, ahol lineáris trend figyelhető meg, és additív szezonális hatás is jelen van.

Tekintettel arra, hogy az EU-15-ök búza és kukorica termelésében és felhasználásában egyaránt jelen van a trend és a szezonáltság, ezért a dinamikus statisztikai modellek közül a Winters' additív modellt találtam relevánsnak az EU-15-ök búza és kukorica termelésének és felhasználásának előrejelzésére. Az így kapott értékekkel további számításokat végeztem és jutottam a 2006-2015. közötti időszakra vonatkozó intervenció készlet előrejelzésemhez.

Klasszikus közgazdaságtani módszer alkalmazása

A gabona keresleti és kínálati függvényeinek egy koordináta rendszerben történő ábrázolása (Marshall-kereszt) lehetőséget ad az intervenció, mint piaci beavatkozás hatásmechanizmusának klasszikus közgazdaságtani módszerrel történő elemzésére. A Marshall-kereszt segítségével kitűnően ábrázolható, hogy az intervenció ár nemcsak a felvásárolt árura hat, hanem az egész gabonapiacra hatást gyakorol. Az elemzést beavatkozás mentes gabonapiaci helyzet, továbbá a KAP és az intervenció megléte esetén tettem meg, továbbá azt is elemeztem, hogy az aktív és az inaktív intervenció milyen hatással van az árutulajdonosok kockázatára. Eredményeimet grafikonok segítségével szemléltettem.

3. EREDMÉNYEK

Kutatómunkám során kapott eredményeimet az alábbiak szerint összegzem:

1. Tendenciák a világon

A világ gabonatermesztése 1990-től stabil, az összes gabona vetésterület szempontjából kissé csökkenő, a megtermelt összes gabona mennyisége szempontjából növekvő tendenciát ír le. A világon a vizsgált időszakban évente átlagosan 688 millió hektáron természetnek gabonát, a megtermelt összes gabona termésmennyisége 2 milliárd tonna. Magyarország részesedése a világ gabona vetésterületében 0,4, az EU vetésterületében 5-8 százalék körüli, hozzájárulásunk a világ teljes gabona kibocsátásához 0,6 százalék, az Unió kibocsátásához 6 százalék. Hazánk vetésszerkezete különbözik az Európai Unió vetésszerkezetétől, nálunk ugyanis a kukorica szerepe meghatározó, hasonlóan az USA vetésszerkezetéhez. A hazai termésmennyiségek vizsgálatakor a világ adataihoz képest kedvezőbb, az Unió adataihoz képest kedvezőtlenebb eredményt kaptam, mint amire a termőterület adataiból következtetni lehetne. A gabona termésmennyiség növekedését a ráfordítások növelése által előidézett termés hozam emelkedése okozza. Ezzel párhuzamosan, de ennél nagyobb ütemben növekszik a világ gabona felhasználása is. Az előrejelzések szerint egyre több kukoricára lesz szükség az igények kielégítésére.

2. Magyarország gabonatermesztése és gabona felhasználása

Magyarországon az összes gabona vetésterülete stabil, az összes gabona termésmennyisége erősen ingadozó képet mutat. A vizsgált időszakban 2,7-3 millió hektárról átlagosan 13 millió tonna gabonát takarítunk be (a két szélső érték a vizsgált időszakban 8,5 és 16,7 millió tonna). Legjelentősebb gabonanövényeink a búza és a kukorica, amelyeket évek óta összesen 2,1-2,3 millió hektáron vetünk, általában mindkét növényt 1 millió hektárt meghaladó területen. Termésmennyiségük a közel kiegyenlített vetésterület ellenére a kukorica jelentős fölényét mutatja, amely a hozam-eltéréssel magyarázható. Belső gabona felhasználásunk a vizsgált időszakban 9 millió tonnáról 8 millió tonna alá csökkent, amely az állatállomány csökkenése által előidézett takarmány felhasználás mérséklődés rovására írható. Hazánk tehát jelentős mennyiségű gabonát többel rendelkezik, amely exporttal válik levezethetővé, ehhez az intervenció nyújt további alternatívát.

3. Gabonafelvásárlások Magyarországon

Magyarországon az EU csatlakozás előtt is voltak gabonafelvásárlások (úgynevezett garantált áras és „intervenció” felvásárlások), ezek azonban különböztek az uniós intervenciótól. Ezekre előre nem tervezett módon, ad-hock jelleggel került sor, így nem volt kiszámítható és tervezhető sem a beavatkozás. A kutatás eredményei alapján azok az évek, amikor egyáltalán felvásárlásra került sor, átlagon felüli, de nem rekord termésű évek voltak, sőt a felvásárlási árak alakulása sem indokolta az állami beavatkozást.

Magyarországon 2004 óta van lehetőség az uniós norma szerinti gabonaintervenció alkalmazására. Az intervenció rendszer lényegéből adódóan az Unió korlátlan mennyiségű gabona megvételére vállal garanciát előre meghirdetett intervenció áron. A szabadpiaci árak a 2004. évi aratástól 2006. nyaráig az intervenció ár alatt realizálódtak, majd 2006. nyarán fölé emelkedtek, és jelenleg is magas szinten állnak. A 2004-es és 2005-ös felvásárlási adatok szerint termelőink az aratást követő három hónapban nagy mennyiségű gabonát (az adott évben értékesített búza 72 és 49, kukorica 84 és 76 százaléka) értékesítették a piacon tonnánként 20-22, illetve 19-21 ezer forintos áron. Ez azt igazolja, hogy a hazai termelők nem bíztak az intervenció nyújtotta árgaranciában, így értékesítési magatartásuk a korábbi években megszokott módon zajlott a csatlakozást követően is. Az export alakulását viszont jelentősen befolyásolta intervenció, az export egy része nem egy másik állam,

hanem az intervenció irányába teljesült. Ennek ellenére a hazai intervenció felajánlás és felvásárlás jelentős mértékű volt, a felajánlások 77-80 százaléka került a közvetítőkön, kereskedőkön keresztül, és csupán 20-23 százaléka a termelőkön keresztül az intervenció raktárakba. 2004/2005-ben a megtermelt gabona 23 százaléka, a második évben 26 százaléka került intervenció raktárba. További érdekesség, hogy az első évben a teljes felvásárolt gabona 58 százalékat adta a kukorica, 39 százalékat a búza, a következő évben a kukorica 76 százalékos arányt képviselt a 22 százalékos búza mellett. Az intervenció gabona intervenció raktárban kerül elhelyezésre, amelyet a felvásárlás előtt biztosítani kell az intervenció ügynökségnek.

A felvásárlási folyamatának késlekedését a felvásárlási hátralék segítségével elemeztem. Megállapítottam, hogy az aktív intervenció években november-februári időszakában intenzíven nőtt a hátralék, majd a felvásárlási időszak végéig folyamatosan csökkent, nulláig, azaz a felajánlott gabona teljes egésze felvásárlása megvalósult. Megfigyelhető továbbá, hogy az első évben a hátralék maximális értéke meghaladta a másfél millió tonnát, még májusban is csaknem egymillió tonna volt, a teljes időszakban 700 ezer tonnás átlaggal. A következő évben a maximum nem érte el a 800 ezer tonnát, azt követően 300 ezer tonna alatt mozgott, 290 ezer tonnás átlaggal.

Magyarországon az intervenció rendszer léte hatást gyakorolt a piaci árakra, megakadályozta az árak esését (bár az első két évben a bizonytalanul működő és késlekedő intervenció csak kis mértékben emelte), csökkentette az élelmezési és a takarmánygabona árai közötti különbséget. Az intervenció viszont az árak emelkedését nem akadályozza meg (ennek oka lehet, hogy hazánk elsősorban exportra termel, ezért az intervenció árvisszafogó szerepe kevésbé érvényesül). Uniós szinten az intervenció raktárakba kevesebb gabona kerülhet felvásárlásra, mint amely elegendő lenne ahhoz, hogy az árak gabonahiányos időszakban ne emelkedjenek drasztikusan. Ebben az esetben a világpiacon árat határozzák meg a belpiaci árakat.

4. Magyarország helye az Európai Unió gabonaintervenciójában

Az Európai Unióban 1990-től az intervenció gabonakészletek széles sávban mozogtak, a legalacsonyabb felvásárlású szezonban a felvásárolt gabona mennyisége nem érte el az 1,8 millió tonnát, a legmagasabb felvásárlású évben pedig meghaladta a 18,5 millió tonnát. A készletek hasonlóan szélső értékeket mutatnak, 2,3 millió tonnától 33 millió tonnáig terjedő értékekkel találkozhatunk. Magyarország részesedése az Unió teljes gabona termésmennyiségében 6 százalék, az intervenció felvásárlásában az első évben 35, a második évben 49 százalék. A kukorica fölénnyel is szembeütőbb, az uniós intervenció kukorica 93 és 85 százaléka származott hazánkból! Az Unió a 2007-ben csatlakozott országoktól Magyarországhoz hasonló intervenció magatartást valószínűsített, ezért volt számára annyira sürgős az intervenció reform.

Az EU-25 intervenció készletének 2015-ig történő előrejelzése során arra az eredményre jutottam, hogy változatlan intervenció mechanizmus esetén sem emelkedne az átlagos intervenció készlet 10 millió tonna fölé, amelynek 30 százalékat adná a kukorica. A kukoricaintervenció eltörlése esetén prognózisom szerint a készlet 6-7 millió tonnán, csak búzaintervenció fenntartása esetén 5-6 millió tonnán stabilizálna.

5. A gabonaintervenció reformja

Az Unió gyakran használt dicsérő jelzője a kiszámíthatóság, amely most megkérdőjeleződött. Az Unió 2006 óta hihetetlen gyorsasággal tesz javaslatokat a gabonaintervenció módosítására, majd végre is hajtja azokat. Ez nem kis felháborodás forrása. Az Unió azzal magyarázza az intervenció rendszer szigorításának szükségességét, hogy a keleti kibővítés óta drasztikusan emelkedett az intervenció gabona mennyisége. A keleti kibővítés hatására azonban megnőtt az Unió teljes vetésterülete és termésmennyisége, nagyobb területről arányaiban nagyobb intervenció felajánlás és felvásárlás következik. A keleti kibővítés után a termésmennyiséghez képest sem az éves

intervenciós felvásárlás, sem pedig a készletek nem növekedtek. Még a sokat emlegetett 2004/2005-ös gazdasági év sem hozott arányaiban több intervenciós felvásárlást és készletet, mint az Unió korábbi átlaga. Így a készlethalmazódásra hivatkozva nem indokolt az intervenciós rendszer szigorítása és a kukoricaintervenció (vagy bármely más termék intervenciójának) eltörlése. Bár a felvásárolt termékkör és intervenciós készletek szerkezetében a keleti kibővítést követően eltolódás figyelhető meg. Korábban a búza- árpa- rozs vezette a listát, 2004-től a kukorica térnyerése figyelhető meg. A készletek lokalizálódása azt mutatja, hogy a keleti országok nagyobb arányban részesednek az intervenciós készletekből, mint ami a termésmennyiség alapján reális lenne.

6. A kukoricaintervenció létjogosultsága az Unióban

A gabonaintervenció szigorításának másik érve, hogy a rendszer már nem tölti be a szerepet, amire létrehozták, nem jelent biztonsági hálót. A kukoricaintervenció eltörlésével kapcsolatos intézkedéseket hazánk csatlakozását követő két év gabonaintervenciós történései után lépte az Unió, amely megkérdőjelezi a döntés megalapozottságát és szükségességét. Célszerűbb lett volna kivárni és a további évek történései alapján dönteni az intervenciós rendszer sorsáról.

A keleti országokban rekordtermésű években felvásárolt, vártnál nagyobb mennyiségű intervenciós gabona nincs hátrányára az Uniónak. A rekord gabonatermés ugyanis nem mindennapos, a kedvező termésű éveket közepes vagy gyenge termésű évek váltják, így nem is lehet minden évben jelentős intervenciós felvásárlásra számítani. A gabonaintervenció jelentősége éppen a maihoz hasonló piaci helyzetben mutatkozik meg, mert gabona hiányos időszakban egyszerű módon felszabadítható az intervenciós raktárakban tárolt áru (az adott tagállam vagy az EU bármely tagállama számára). Kutatási eredményeim igazolják, hogy a gabonaintervenciós rendszer jól működik, betölti a szerepet, amelyre létrehozták, biztonsági hálót jelent a gabonapiacnak. Csökkenti a gabona árának évenkénti ingadozását, megakadályozza az árak drasztikus esését, azaz a gabonapiac stabilitását biztosítja, így kiszámíthatóvá teszi a gabonaágazatot. Még olyan szélsőséges körülmények között is kiállta a próbát, amelyet Magyarország állított elé az elmúlt három évben.

7. Modellszámítás és hatásvizsgálat

Modellszámításaim során elemeztem, hogy mit jelentett a gabonaintervenció egy tagállam számára és mit jelentett egy tagállam intervenciója az EU költségvetés számára. Modellem arra a kérdésre is választ ad, miért érdemes jól működtetni az intervenciós rendszert. Vizsgálataimhoz a magyar intervenció szolgált alapul.

Megállapítottam, hogy a ténylegesen felvásárolt árumennyiséghez képest további 2,6 és 2 millió tonna gabonát kellett volna felvásárolnunk ahhoz, hogy a tökéletes intervenció megvalósuljon és biztosítsuk a szabadpiaci árak intervenciós árszinten történő stabilizálódását. Egy átlagos termésű évben, a jelenlegi hazai belső felhasználási állapotok mellett évente 3,15 millió tonna potenciális intervenciós árualap keletkezik az országban. A szabadpiaci ár és az intervenciós ár viszonya határozza meg, hogy a potenciális intervenciós árualapnak tekinthető felesleg exportra kerül vagy az intervenció irányába teljesül.

Kutatásaim során kimutattam, hogy gabonaágazatunk a 2004/2005. és 2005/2006. szezonzokban 55-55 milliárd forint körüli extra bevételre tett szert a gabonaintervenció révén az intervenció nélküli állapothoz képest. Ezt a bevételt intervenció nélkül nem realizálhatta volna a gabonaágazat. Ez egyrészt a szabadpiaci árfelhajtó hatásban és az intervencióra került áru esetében az intervenciós extra árban, másrészt a tárolási bevételeken keresztül érvényesült. A tökéletes intervenció további 45 és 41 milliárd forint pótlólagos bevételt eredményezett volna. Ennyit buktunk tehát azon, hogy nem működött tökéletesen a rendszer. Az intervenció nettó nyertesei a termelők, a raktár üzemeltetők, továbbá a kereskedők és feldolgozók is ebbe a körbe sorolhatók.

A magyar költségvetés felmerült kiadásainak egy része nem térül meg, ezért mindenképpen veszít valamennyit az ügyleten. A kiadás a két szezonban 10 és 11 milliárd forintra tehető. (A tökéletes intervenció további 7 és 5 milliárd forintot jelentett volna.) Viszont ezek a kiadások a gabonaágazatot ért nyereségek alatt vannak, így Magyarország intervencióos egyenlege 42-43 milliárd forintos pluszt mutat a vizsgált szezonokban. A tökéletes intervenció esetén további 38 és 36 milliárd forintot nyerhettünk volna. Az EU költségvetés számára az intervenció lehet nyereséges vagy veszteséges is. A magyar intervencióos gabona felvásárlása 118 és 157 milliárd forintjába került az Uniónak (ebben benne van a 3,9 és 4,2 millió tonna gabona teljes vételára és egy éves tárolásának a díja), tonnánként 30,1 ezer forintba. Az MVH konkrét értékesítési adatai alapján (2007. december 31-i állapot szerint 6,8 millió tonna gabona értékesítése történt meg) arra a megállapításra jutottam, hogy az Unió nyereséggel zárta az ügyletet (összesen 63 milliárd forintot, tonnánként 9,3 ezer forintot nyert), következésképpen megérte számára a magyar intervenció. Ugyanakkor az EU költségvetés 78 és 60 milliárd forintot spórolt a tökéletes intervenció elmaradásával.

4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Értekezésem újszerűségét az adja, hogy ebben a formában még senki nem tárta fel az intervencióval kapcsolatos folyamatokat és összefüggéseket. Kutatási eredményeim alapján új és újszerű tudományos eredményeimet az alábbiak szerint összegzem:

- **Az EU csatlakozásunk előtti magyar felvásárlás** a piaci viszonyokba való beavatkozás egy előre nem rögzített, eseti formája volt, amely nem felelt meg az elméleti intervenció követelményeinek.
- Prognózisom szerint 2015-ig változatlan intervenció mechanizmus esetén **sem emelkedne az EU-25 átlagos intervenció készlete 10 millió tonna fölé**. A kukoricaintervenció eltörlése esetén a készlet 6-7 millió tonnán, csak búzaintervenció fenntartása esetén pedig 5-6 millió tonnán stabilizálna.
- Egy átlagos termésű évben, a jelenlegi hazai belső felhasználási állapotok mellett **évente 3,15 millió tonna potenciális intervenció árualap keletkezik** az országban. A szabadpiaci ár és az intervenció ár viszonya határozza meg, hogy a potenciális intervenció árualapnak tekinthető felesleg exportra kerül vagy az intervenció irányába teljesül.
- **A csatlakozásunkat követő első két évben** 6,5 és 6,2 millió tonna volt a potenciális intervenció árualap, azaz az első évben **2,6**, a második évben **2,0 millió tonna gabona intervenció felvásárlása nem valósult meg**.
- A megvalósult intervenció felvásárlás az EU csatlakozást követő első két évben **55-55 milliárd forint pótlólagos bevételt** eredményezett a gabonaágazatnak. A tökéletes intervenció további **45 és 41 milliárd forint** többletbevételt jelentett volna az ágazatnak a két vizsgált szezonban.
- A pesszimista, kellően megalapozatlan magyar gabonapiaci és intervenció előrejelzések is **hozzájárultak az EU gyors, intervenciót- korlátozó döntéseihez**.
- **A készlethalmozódásra hivatkozva nem indokolt** a gabonaintervenció (kukoricaintervenció) szigorítása.
- **A gabonaintervenció rendszer jól működik** és betölti a biztonsági háló szerepet. Az értekezés érvekkel alátámasztja az intervenció létjogosultságát.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Kutatómunkám alapján levonható **KÖVETKEZTETÉSEIM** az alábbiak:

1. Az Európai Unió gabonapiacára vonatkozó következtetésem:

- Az Európai Unió belső piacán a több évtizedes erőfeszítések, egységes szabályozók, óriási pénzügyi ráfordítások ellenére az *egységes piac integrációs szintje alacsony szintű*.
- A KAP által hangoztatott azonos intervenciós ár és a termékek szabad áramlása *feltételezné*, hogy az Unión belül a *régiók specializálódnak*, minden területen azzal foglalkoznak, ami a leghatékonyabb (kihasználva a komparatív előnyöket). Ez azonban *nem teljesül*.
- Az Unió tagállamai természeti és környezeti lehetőségeik függvényében gazdálkodnak, s bár egységes intervenciós ár működik az Unióban, a *szabadpiaci árak* régióként és a tagállam elhelyezkedése alapján *különbözőek*, az *árszint kiegyenlítőds nem figyelhető meg*. A tengeri kikötő megléte vagy hiánya, annak távolsága a szállítani kívánt gabonától, azaz a szállítási költségek, jelentősen befolyásolják a gabona árát, a gabona minősége mellett.
- A tagállamok más-más *gabonaféléből rendelkeznek felesleggel és hiánnyal*.
- Elméletileg az Unió *minden vásárlója megtalálhatná* a számára szükséges gabonát, a legoptimálisabb minőségben és mennyiségben. (Ennek igazolásához további vizsgálatok szükségesek.)
- Ez mégsem teljesül, aminek oka, hogy a *gabona* Unión belüli *áramlása sem megfelelő*, az Unió tagállamaiban nem működik megfelelően a logisztika. A *felesleggel* rendelkező országok által megtermelt gabona *nem áramlik a hiányos régiók felé*. A gabonahiánnyal küzdő országok inkább Unión kívüli gabonát vásárolnak, holott az intervenciós készletek emelkedésének problémáját intézkedéssel és logisztikával meg lehetne oldani.
- A 2004-es bővítés óta az *Unió gabonapiaca átalakult*. Már nem gabonadeficit tagállam csoportosulás, hanem nettó gabonaexportőr.

2. A magyar gabonapiacra vonatkozó következtetésem:

- Magyarországon a *gabona vetésterülete állandó*. A búza és a kukorica termesztése évek óta 1-1 millió hektárt meghaladó területen történik. Magyarország kukoricatermesztés szempontjából kilóg az uniós tagállami átlagból, mert *kimagasló a kukoricatermő terület részaránya* a vetésszerkezetben.
- A *gabona termésátlagok évenként jelentősen ingadoznak*, tendenciájukat tekintve növekvők. Terméseredményeink a világ átlaghoz képest kedvezőbb, az uniós átlaghoz képest kedvezőtlenebb képet mutatnak.
- A *gabona termesztése és felhasználása közötti különbség egyre nő*, egyre nagyobb felesleggel rendelkezik az ország. Ennek oka, a gabona belső felhasználásának csökkenése, amely az állattenyésztés takarmány felhasználás csökkenés rovására írható.

- Lehetőségünk a *gabonafelesleg levezetésére a célpiac igényeinek megfelelő, minőségi gabona előállítására és exportálására*. 2004 óta további alternatívát jelent az *intervenció*.
- Az *intervenció hatással van a piaci szereplők export értékesítési magatartására*. A csatlakozásunkat követő két évben az export mennyisége elmaradt a várttól, az export egy része nem egy másik állam, hanem az intervenció irányába teljesült. A következő két évben az export értékesítés a várttól magasabb értéket mutat, amely arra enged következtetni, hogy az intervenció hatására az export értékesítésre késleltetve kerül sor.
- A *csatlakozás előtt azt prognosztizálták, hogy hazánkban nem várható nagy mennyiségű intervenció készlet, a termelés 7 százalékának megfelelő, éves szinten 800 ezer tonna termény intervenció felvásárlását jósolták*. Ezt megcáfolva a 2004/2005. és a 2005/2006. években jelentős gabonaintervenció történt, a kukorica fő felvevő piaca az intervenció lett.
- A gabonaintervenció a 2004/2005. és 2005/2006. gazdasági években *aktív*, a 2006/2007. gazdasági évben *inaktív piaci szereplő* volt.
- A csatlakozás hozta intervencióval a *gabonaágazat helyzete stabilizálódni látszott*.
- Hazánk EU csatlakozásáig a *gabonafélék évenkénti áringadozása* nagyobb mértékű volt, amely a kínálat mértékétől függött. EU csatlakozásunk után az intervenció rendszer hatására ez az ingadozás *mérséklődött*.
- Megfigyelhető továbbá, hogy az intervenció rendszer életbe lépése óta a *búza és a kukorica termelői árai közötti különbségek csökkentek*, sokszor azonos árszinten mozognak.

3. Következtetések az Európai Unió gabonaintervenció rendszerére:

- Feltételezhető, hogy a *piaci szereplők intervenció magatartása ésszerű*. Abban az esetben kerül az áru intervencióra, ha az intervenció ár a szabadpiaci ár felett realizálódik. Továbbá hosszabb távú kapcsolatok vannak a piacon (hűségesek a korábbi vevőkhöz), így néhány termelő az alacsonyabb piaci ár ellenére lemond az intervenció extra profitjáról.
- Ennek megfelelően a *tényleges felvásárlás a racionálisnak tűnő felvásárlás 70 százaléka*. Következésképpen az *intervenció soha nem lehet tökéletes*.
- Ha *sok a gabona a piacon*, az intervenció *meggátolja az árak drasztikus esését*, az intervenció a szabadpiaci árakat az intervenció ár közelében tartja.
- Amennyiben *kevés a gabona a piacon*, a *világpiaci árak szabnak felső határt az áraknak* (és ahogy jelenleg látjuk, határ a „csillagos ég”), az intervenció inaktív szereplő, szerepe abban rejlik, hogy a korábbi években felvásárolt gabona felszabadítható az intervenció raktárából, és az esetleges gabonahiányt mérsékelheti.
- Az intervenció *mérsékeli a gabonaárak évenkénti ingadozását* azáltal, hogy lefelé nem engedi esni az árakat. Így *kiszámíthatóbbá teszi a gabonapiacot*.
- Az intervenció *közvetett módon befolyásolja az intervenció keretében felvásárlásra nem kerülő tételeken elérhető árbevételt is*, mivel az intervenció ár közelében tartja a szabadpiaci árakat. Az intervenció a teljes megtermelt gabonamennyiségen kifejti hatását.

4. Következtetések a kukoricaintervenció eltörlésének lehetséges következményeire:

- A kukoricaintervenció eltörlése *Magyarország* (és a kukoricatermesztésben jeleskedő többi tagállam) *termelőit sújtja*.
- A kukoricaintervenció eltörlése *befolyásolja a kukoricatermesztők pénzügyi helyzetét*.
- A kukorica intervenció megszüntetése *hatással lehet a kukorica vetésterületének alakulására*. A vetésterület csökkenést várhatóan az etanol-gyártás alapanyag-szükséglete fogja meghatározni.
- A kukorica termőterület csökkenésével párhuzamosan egyéb (intervenciós) gabona vetésterületének növekedése várható, tehát *átalakul a gabonafélék vetésszerkezete*.
- Az *intézkedés nem hozza meg a várt eredményt*, mert az egyéb gabona feleslege nő, amely csak az intervencióban válik levezethetővé. Az intervenciós *készletek csökkenésére irányuló uniós várakozás nem garantálható*.
- Az intézkedés összességében *újabb problémákat okozhat*, mint a gabonapiaci egyensúly és a gabonapiac kiegyensúlyozottságának felborulása.
- Az EU fő mottója a „*kiszámíthatóság*”, amely a kukoricaintervenció eltörlésére irányuló intézkedések kapcsán *meginogni látszik*.

5. A gabonaintervenció fenntartásával kapcsolatos következtetésem:

- A *világ gabona felhasználása folyamatosan növekszik*. Egyre inkább terjed a gabona (elsősorban kukorica) bioenergetikai célú felhasználása, így egyre több gabonára (kukoricára) lesz szükség az igények kielégítésére.
- A tendenciák hosszú távon *esetleges kukoricahiányt jeleznek*. Környezetvédelmi szempontok és az olajválság rémhíre is a kukorica bioenergetikai irányú felhasználásának szükségességét jelzik.
- Az *Európai Unió* eközben a gabona (főképpen kukorica) termésmennyiségének *visszaszorítása irányába tesz lépéseket*.
- Az Unió keleti kibővítése előtt megindult az intervenciós készletek fokozatos csökkenésének folyamata. Ez egyrészt a rozs intervencióból történő kivonásának, másrészt az intervenciós ár csökkentésének volt az eredménye. A *keleti kibővítéssel ismét emelkedni kezdtek az intervenciós készletek*.
- A kukoricakészletek az Unió megfogalmazásában „*drasztikusan*” emelkedtek a keleti kibővítéssel, mert *korábban nem is volt az Unióban kukoricaintervenció*.
- Az Unió a 2007-ben csatlakozott országoktól *Magyarországhoz hasonló intervenciós magatartást várt*, ezért elkerülhetetlennek tartotta a kukoricaintervenció eltörlését a készletek további halmozódása elkerülése érdekében.
- Az *Unió* a készletemelkedés hatására a 2003-as reform után 3 évvel, a tervezettnél korábban, ráadásul a *gabonaszézon közepén*, a felvásárlási időszak megnyílása előtt néhány hónappal hozott *olyan jelentős döntéseket, mint a kukorica intervenció megszigorítása és eltörlése*. Jogosan gondolhatjuk, hogy az intézkedés a 2004-ben és a 2007-ben csatlakozott országok ellen irányul.

- *Az Unió érve a szigorításra a készletemelkedés mellett, hogy az intervenciós rendszer már nem jelent biztonsági hálót, nem tölti be a neki szánt szerepet.*
- *Véleményem szerint a 2004-es és 2005-ös rekordtermés eleve piaci zavart okozott volna a gabonapiacon.*
- *A közép-kelet-európai országok csatlakozása rávilágított arra, hogy szélsőséges időjárási viszonyok mellett a gabona termésmennyisége ingadozik, számítani kell rekord termésű és gabonahiányos évekre, az intervencióra felajánlott gabona volumene ennek megfelelően ingadozhat (az ár függvényében).*
- *A gabonaintervenció éppen a keleti kibővítéssel nyerte el eredeti rendeltetését.*
- *A gabonaintervenció (beleértve a kukoricaintervenciót is) fenntartása ésszerű és szükségszerű.*
- *A gabonaintervenció egy jól működő rendszer, amely biztonsági hálót jelent az EU gabonapiacán.*

6. Következtetések a gabonaintervenció további működtetésére:

- *Az intervenció keretében felvásárolt gabona tárolására hosszabb ideig is szükség lehet (addig, amíg nem lesz újra gabonahiányos év).*
- *Az MVH 2006-ban új raktárbérleti rendszert alakított ki (amelyben megszűnt a rendelkezésre tartási jutalék). Félő, hogy ilyen feltételek mellett nem lesz igény az intervenciós raktározásra, nem lesz elegendő hajlandó kapacitás az országban egy ismételten jelentkező „intervenció-éhes” időszakban.*
- *Raktárkapacitás kihasználtságunk a felvásárlások előtt rosszabb, a felvásárlási időszak vége felé kedvezőbb képet mutat. A 2006 nyaratól az intervenciós értékesítési hullám óta, a hosszú távú raktárlekötések következtében kedvezőtlen a kapacitás kihasználtságunk.*
- *Az elmúlt időszakos raktárépítési és - korszerűsítési beruházások megtérülése a kukorica intervenció megszűnése esetén veszélybe kerül.*

7. Összefoglaló következtetések

- *A gabonaintervenciós rendszer eltörlésének szükségességét a 2006. második felétől megmutató piaci történések megkérdőjelezzik. Az EU és a világpiacon feltételek drámaian megváltoztak, a piaci árak az egekbe szöktek, ilyen feltételek mellett nincs igény az intervencióra, további készlethalmazódástól sem kell tartani. A jelenlegi piaci helyzet kiváló alkalom arra, hogy az EU kivárjon, az intervenció azonnali, meggondolatlan szigorítása helyett átgondoltan döntsön a gabonaintervenció további sorsáról. Úgy is fogalmazhatok, hogy az Unió a jelenlegi helyzettel időt nyert.*
- *A megváltozott körülmények között az intervenció újszerű szerephez juthat, amely további előnyökhöz juttathatja az Európai Uniót.*
- *Az intervenció fenntartása jelen helyzetben is indokolt, egy esetleges áresés esetén biztonsági háló szerepet tölthet be a gabonapiacon.*

Kutatómunkám alapján az alábbi **JAVASLATOKAT** teszem:

1. Az Európai Unió gabonapiacára vonatkozó javaslataim:

- Javasolt a *gabona Unión belüli elosztásának, áramlásának segítése*, a felesleggel rendelkező tagállamok árujának tudatos irányítása a hiányos régiók felé. Ehhez a logisztika célirányos fejlesztése adhat megfelelő alapot.
- Javasolt a gabonára vonatkozó *külső megállapodások újragondolása*. A kukorica importot ösztönző „Abatimento” rendszer újratárgyalása lenne indokolt, mivel a megállapodás óta megváltozott az EU belső piaca, kukoricapiaci helyzete.

2. A magyar gabonapiacra vonatkozó javaslataim:

- A magyar gabonafelesleg mérséklését a *hazai felhasználás növekedése* oldaná meg.
- A hazai gabonafelesleg levezetésére javasolt a *célpiac igényeinek megfelelő, minőségi gabona előállítás*a.
- Javasolt az *állattenyésztés fejlesztése*, versenyképességének növelése.
- Javasolt a *bioenergetika fejlesztése*, bioüzemanyag- gyárak igényeinek megfelelő kukorica előállítása.

3. Javaslato az Európai Unió gabonaintervenciós rendszerére:

- Javaslom a *gabonaintervenciós rendszer fenntartását*. Ennek további részletei az 5. pont alatt részletezem.

4. A kukoricaintervencióval kapcsolatos javaslatom:

- Javaslom a *kukoricaintervenció további fenntartását*. Ennek további részletei az 5. pont alatt részletezem.

5. A gabonaintervenció fenntartásával kapcsolatos javaslataim:

- Javasolt az *intervenciós reform újragondolása*. Javasolt a világban várható tendenciák és igények nyomán követése, az intervenciós intézkedések kiigazítása az esetleges gabona/ kukorica hiány elkerülése érdekében.
- Javasolt a *gabonaintervenció (beleértve a kukoricaintervenciót is) további fenntartása*
- Indokolt lehet az *intervenciós körbe tartozó gabonafélék intervenciós árának újragondolása*, a világon tapasztalt tendenciák figyelembevételével. Lehetőségek:
  - *Termékenként különböző intervenciós ár alkalmazása*. Ezzel lehetőség nyílna a vetésszerkezet fogyasztáshoz igazodó befolyásolására.
  - *Évenként eltérő intervenciós ár alkalmazása* a piaci tendenciák figyelembevételével.
  - A 2004/2005. és 2005/2006. évhez hasonló piaci helyzet esetén a kukorica intervenciós árának *átmeneti csökkentése* megoldaná a problémákat és nem járna azokkal a veszélyekkel, mint amivel az intervenciós felvásárlás eltörlése.

- *Nem javaslom a tagállamonként különböző intervenciós ár és a deficitese területekre korlátozott intervenció alkalmazását, mert ez diszkriminációt jelentene a tagállamok között. Azt sugallná, hogy az egyik tagállam termelője jogosult a megfelelő jövedelemhez, míg a másiké nem, amely a tagállamok között konfliktushoz vezethetne.*

6. Javaslatok a gabonaintervenció további sikeres működtetéséhez:

- *Javasolt a gabona minőségi követelményeinek újragondolása, a hosszabb távú biztonságos tárolás szempontjainak figyelembevételével.*
- *Javasolt a tárolás körülményeinek újragondolása, a raktárakkal szemben támasztott követelmények újrafogalmazása a biztonságos (hosszú távú) tárolás feltételeinek biztosítása érdekében.*
- *Javasolt egy modern, piaci és intervenciós helyzethez egyaránt rugalmasan alkalmazkodni tudó intervenciós raktározási és bérleti rendszer kialakítása. Ehhez a közraktárak intervencióban történő közreműködését megoldásnak gondolom.*
- *Javasolt a hosszabb távú raktárlekötések kialakítása, ugyanis az áttárolási költség olyan költségtényező, amelyet az Unió nem térít meg a tagállamnak.*

7. Összefoglaló javaslat

- *Jelenleg semmi nem sürgeti a kukoricaintervenció (vagy a teljes gabonaintervenció) eltörlését, ezért javasolt alaposabb vizsgálatok és elemzések elvégzése, amely lehetőséget teremt egy új, a XXI. században, 27 tagállam esetében is eredményesen működtethető gabonaintervenciós rendszer kialakítására.*

Értekezésem keretei nem tették lehetővé a téma teljes körű vizsgálatát, voltak olyan területek, amelyeket csak érintőlegesen vizsgáltam és értékeltem. Ilyen területek például az intervenció keretében felvásárolt gabona tárolásával kapcsolatos kérdések, az árfolyamváltozás hatásainak vizsgálata, a késlekedés hatása az intervenciós értéktöbbletre, a közraktárak lehetséges aktív szerepvállalása a gabonaintervencióban. Mindezek mellett következtetéseimmel és javaslataimmal is rámutattam a téma további lehetséges kutatási területeire. Kutatómunkám gyakorlati alkalmazhatósága egyrészt az intervencióval kapcsolatos ismeretek továbbadásában rejlik, másrészt útmutatást jelenthet a gabonaintervenció további sikeres működtetéséhez.

AZ ÉRTEKEZÉSHEZ KÖZVETLENÜL VAGY KÖZVETETTEN KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

Idegen nyelvű

1. Kató N. – **Jancsok Zs.** (2006): Does Hungary Have any Interest in the Maintenance of Direct Payments? *Georgikon for Agduculture* 16 (1) 2006, ISSN 0239-1260, 13-33 p.

Magyar nyelvű

1. Kató N. — **Jancsok Zs.** — Nógrádi J. (2006): Az első EU-s intervenció hatása a magyar gabonapiacra modellszámítás alapján, *Gyakorlati Agroforum*, 2006. 17. évfolyam 9. szám, ISSN 1416-0927, 44-46 p.
2. Rieger L. – **Jancsok Zs.** – Kató N. – Nógrádi J. (2005): Az intervenció gabonafelvásárlás kezdeti tapasztalatai, *Európai Tükör*, 2005. június, X.évf. 6. szám, ISSN 141-6151, 49-61 p.
3. Rieger L. – **Jancsok Zs.** – Kató N. – Nógrádi J. (2005): A közraktározás lehetősége az intervencióban, *Gyakorlati Agroforum*, 2005. 16. évfolyam 5. szám, ISSN 1416-0927, 13-16 p.
4. Rieger L. – **Jancsok Zs.** – Kató N. (2005): Gabonaintervenció – hogyan tovább? *Gyakorlati Agroforum*, 2005. 16. évfolyam 4. szám, ISSN 1416-0927, 44-46 p.

TUDOMÁNYOS KONFERENCIA ELŐADÁS KIADVÁNYBAN MEGJELENVE

Idegen nyelvű

1. Nógrádi J.- Cseke Z.- Kató N.- **Jancsok Zs.** (2007): Regional developments of intervention-buying in of cereals in Hungary in the first two economic years, Miskolc, 2007. augusztus 16.
2. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): The cereal buying up system in the European Union and in Hungary- How can we prepare for accessing?
Gödöllő, 17-18. October, 2002., 2nd International Conference for Young Researchers, Szent István University Gödöllő, ISBN: 963 9483 05 2ö (ISBN 963 9483 06 9), 141. p.
3. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): The application-opportunity of the intervention system in cereal sector in Hungary before accessing the European Union
XLIV. Georgikon Napok, Nemzetközi, hazai agrárpolitikai és termékpiaaci trendek, Keszthely, 2002. szeptember 26-27., 94. p
4. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): The overview and the comparison of the cereal buying up system in the European Union and in Hungary
XLIV. Georgikon Napok, Nemzetközi, hazai agrárpolitikai és termékpiaaci trendek, Keszthely, 2002. szeptember 26-27., 93. p.
5. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): The Present and the Future of Corn Market Regulation in Hungary
Gödöllő, 4-5. September, 2001., 1st International Conference for Young Researchers, Szent István University Gödöllő, ISBN: 963 9256 50 1, 158-162 p.

Magyar nyelvű

1. Nógrádi J.- Bánhegyi G.- Cseke Z.- **Jancsok Zs.** – Kató N. (2007): Az euró-forint árfolyam változásainak hatása az intervenció felvásárlásra
II. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia, „A fenntartható fejlődés és vidékfejlesztés, II. Agrárpiaci folyamatok és a piacsabályozás eszközzrendszere” szekció, Pannon Egyetem, Veszprém, 2007. június 7.
2. Nógrádi J.- Cseke Z.- Kató N.- **Jancsok Zs.** (2006): Az intervenció felvásárlás regionális alakulása hazánkban
Fiatal Regionalisták V. Országos Konferenciája, „A regionális fejlődés új tényezői” szekció, Széchenyi István Egyetem, Győr, 2006. november 10-11.,
3. Nógrádi J.- Cseke Z.- Kató N.- **Jancsok Zs.** (2006): Az intervenció raktározás alakulása a Nyugat-dunántúli régióban
Fiatal Regionalisták V. Országos Konferenciája, „A regionális fejlődés új tényezői” szekció, Széchenyi István Egyetem, Győr, 2006. november 10-11.,
4. Kató N. – **Jancsok Zs.** – Nógrádi J. (2006): Az első EU-s gabonaintervenció egyenlege Magyarországon- modellszámítás alapján
XLVIII. Georgikon Napok, 48th Georgikon Scientific Conference, „Agrárgazdaság, vidék, régiók multifunkcionális feladatok és lehetőségek”, Az EU közös piaca, marketing szekció, Keszthely, 2006. szeptember 21-22., ISBN 963 9639 11 7, 85. p.,
5. Nógrádi J. – Cseke Z. – Kató N. – **Jancsok Zs.** (2006): Az intervenció piaci hatásai
XLVIII. Georgikon Napok, 48th Georgikon Scientific Conference, „Agrárgazdaság, vidék, régiók multifunkcionális feladatok és lehetőségek”, Az EU közös piaca, marketing szekció, Keszthely, 2006. szeptember 21-22., ISBN 963 9639 11 7, 92. p.,
6. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2005): A felvásárlási és élelmiszerárak, valamint az agrárrolló alakulása EU-csatlakozásunkat követően
XLVII. Georgikon Napok és 15. ÖGA találkozó, Közép-Európa mezőgazdasága- lehetőségek és korlátok, Veszprémi Egyetem, Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, 2005. szeptember 29-30. CD-tár: CD/GN 2005/Teljes anyag FORMÁZOTT/Kató N.doc, 7 p.
7. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2003): Magyarország és Európai Unió mezőgazdaságának szerkezeti összehasonlítása
II. Erdei Ferenc Tudományos Konferencia, ISBN 963 7294 46 0 (ISBN 963 7294 48 1), 193-197. p. Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, 2003. augusztus 28-29.
8. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): Az intervenció felvásárlás alkalmazásának lehetősége a gabona ágazatban Magyarországon az EU csatlakozásig
XXIX. Óvári Tudományos Napok, Agrártermelés- életminőség, Mosonmagyaróvár, 2002. október 3-4., ISSN 1585-616X, CD-tár: CD:/ Agrárökönómia Szekció/ Jancsok.pdf, 76p.
9. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): Az Európai Unió és Magyarország gabona felvásárlási rendszerének ismertetése és összehasonlító elemzése
XXIX. Óvári Tudományos Napok, Agrártermelés- életminőség, Mosonmagyaróvár, 2002. október 3-4., ISSN 1585-616X, CD-tár: CD:/ Agrárökönómia Szekció/ Jancsok2.pdf, 7 p.
10. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): Az Európai Unió és Magyarország gabona felvásárlási rendszerének ismertetése és összehasonlító elemzése
Tavaszi Szél 2002, A Fiatal Magyar Tudományos Kutatók és Doktoranduszok Hatodik Világtalálkozója, Gödöllő, 2002. április 12-14.

11. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): A közraktározás gyakorlata az Amerikai Egyesült Államokban és javaslat egyes elemeinek átvételére
Tavaszi Szél 2002, A Fiatal Magyar Tudományos Kutatók és Doktoranduszok Hatodik Világtalálkozója, Gödöllő, 2002. április 12-14.
12. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2002): Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok gabona közraktározási rendszerének összehasonlító elemzése
I. Országos Közgazdaságtudományi Doktorandusz Konferencia, Budapest, MTA, 2002. március 22-24.
13. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): A közraktári hitel szerepe az agrárfinanszírozásban
VII. Ifjúsági Tudományos Fórum
Veszprémi Egyetem, Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, 2001. március 29. CD-tár :
CD:/ Közgazdaságtan- Agrárközgazdaságtan Szekció, 6 p.
14. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): A közraktári jegyes finanszírozás új perspektívái
Erdei Ferenc Emlékülés, Tudományos Konferencia, Agrárökonómia I. Szekció, 117-122. p.,
Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, 2001. augusztus 30.
15. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): A gabonapiaci szabályozás az EU csatlakozás tükrében
Erdei Ferenc Emlékülés, Tudományos Konferencia, Marketing Szekció, 244-249. p.,
Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, 2001. augusztus 30.

EGYÉB FOLYÓIRAT

1. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): Kibővítésre kerülnek a búza közraktározásához kapcsolódó támogatások, Pécs, 2001., *AGRONAPLÓ* V. évfolyam 7. szám, ISSN 1417-3255, 44. p.
2. **Jancsok Zs.** (2001): Új lehetőségek a bor közraktározásában, Pécs, 2001., *AGRONAPLÓ* V. évfolyam 3. szám, ISSN 1417-3255, 25. p.
3. **Jancsok Zs.** (2000): Bűvészmutatvány a közraktári jeggyel - avagy mégsem boszorkányság?
Nyíregyháza, 2000., *Őstermelő* IV. évfolyam 5. szám, HU ISSN 1418-088X, 9-10. p.

EGYÉB PUBLIKÁCIÓ

1. **Jancsok Zs.** (2006): A minőségirányítási rendszerek fejlődése, szükségessége „Információs napok az Agroprudencia Közhasznú Társaságnál 2006” szakmai program, Előadás, Budapesti Agrárkamara, 1073 Budapest, Dob utca 90., 2006. november 8.
2. **Jancsok Zs.** (2006): A közraktározási piac szereplőinek és szerepvállalásának változása, tekintettel az intervencióra is, „Hogyan gazdálkodjunk sikeresen az EU-ban” szakmai program, Előadás, Budapesti Agrárkamara, 1073 Budapest, Dob utca 90., 2006. szeptember 27.
3. **Jancsok Zs.** (2005): A gabonaintervenció tanulságai – felkészülés a gabonaintervenció második évére, „A gabonaágazat helyzete a XXI. század elején” című szakmai program, Előadás, Budapesti Agrárkamara, 1073 Budapest, Dob utca 90., 2005. december 7.
4. **Jancsok Zs.** (2005): A gabonaintervenció lépésről lépésre – Step by Step
„A gabonaágazat jelene és jövője” című szakmai program, Előadás, Budapesti Agrárkamara, 1073 Budapest, Dob utca 90., 2005. november 9.
5. **Jancsok Zs.** (2005): A gabonaintervenció lépésről lépésre – Step by Step, Előadás, Budapest Bank Rt., 1138 Budapest, Váci út 188., 2005. szeptember 21.
6. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2005): Vészesen fogy az idő, Budapest, 2005, *Napi Gazdaság* XV. évfolyam 66. (3894.) szám, ISSN 1217-5501, 15. p.

7. **Jancsok Zs.** (2001): A bor a közraktárakban, *CONCORDIA Kalendárium*, ISBN 963 00 8801 0, 158. p., Agro-Print Nyomda, Gyál
8. **Jancsok Zs.** (2001): Bűvészmutatvány a közraktári jeggyel – avagy mégsem boszorkányság? *CONCORDIA Kalendárium*, ISBN 963 00 8801 0, 152-157. p., Agro-Print Nyomda, Gyál
9. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): Van helye a raktárakban a gabonának Magyarországon- Rekordot döntöttek a közraktárak, Budapest, 2001., *Napi Gazdaság* XI. évfolyam 246 (3034.) szám, ISSN 1217-5501, 22. p.
10. **Jancsok Zs.** – Kató N. (2001): Felfutóban a „raktárjegyes” kölcsönök Magyarországon- A bankok mellett idén már mind a három közraktár is hitelez, Budapest, 2001., *Napi Gazdaság* XI. évfolyam 174 (2962.) szám, ISSN 1217-5501, 6. p.
11. **Jancsok Zs.** (2001): Közraktározási Igazgatóság, *Fama Concordiae*, A Concordia Közraktár Kereskedelmi Rt. hírlevele, II. évfolyam 2 szám, 2001. április
12. **Jancsok Zs.** (2000): Művi közraktározási üzletág, *Fama Concordiae*, A Concordia Közraktár Kereskedelmi Rt. hírlevele, I. évfolyam 3 szám, 2000. október
13. **Jancsok Zs.** (2000): Közraktárunk és a bankok szerepe a közraktári hitelezésben, *Fama Concordiae*, A Concordia Közraktár Kereskedelmi Rt. hírlevele, I. évfolyam 3 szám, 2000. október